

כתובות ב

משה שווערד

1. תוספות מסכת כתובות דף ב עמוד א ד"ה שאם היה

שאם היה לו טענת וכו' - ואם תאמר הא תינח אשת כהן או פחותה מבת שלש דליכא אלא חד ספיקא כדאמרינן בגמרא (לקמן ט.) אבל בשאר נשים דאיכא ספק ספיקא אמאי תנשא ליום ד' [1] ואומר ר"ת דלא פלוג רבנן בתקנתא ומשום אשת כהן ופחותה מג' תקנו בכל הנשים שינשאו ביום ד' [2] ובקונטרס פי' שמתוך כך יתברר הדבר ויבואו עדים שזינתה ברצון ...

2. סוכת דוד

(יז) ועיין חמדת שלמה שהקשה מדברי רש"י שכתב ומתוך שיבא לבי"ד יתברר הדבר, וכו', ומשמע שצריכים לברר אע"פ שיש ספק ספיקא להתיר, ויקשה מזה לשיטת הרמ"א ביו"ד ק"י שפסק גבי נשברה גפה ומצאו זה אחר השחיטה דיש ס"ס להתיר דשמא נשברה אחר השחיטה, ואפילו מחיים מ"מ שמא לא ניקבה הריאה, דלא חייב לבדוק כלל, ע"כ. ועיי"ש בש"ך שהביא דעת הרשב"א דגם בס"ס חייב לבדוק, ואפשר דרש"י יסבור כדעת הרשב"א. והנה יש לבאר מחלוקתם בזה, אם ס"ס הוא מטעם רוב, דיש לנו רוב צדדים להתיר, ולכן תלינן שקרה כאן מהרוב, או דס"ס עדיפא מרוב, דהפשט הוא דכיון שיש לנו ס"ס להתיר לא חל ספק כלל ולא חיישינן לאיסורא, דהס"ס מסלק לנו הספק של איסור ואין כאן ריעותא של איסור, (ועיין תוס' ט: ד"ה אי למיתב, דגם להוציא ממון מהני ס"ס, וא"כ ע"כ דס"ס עדיפא ממשלך הספק), ואם נאמר דס"ס מטעם רוב, הנה כתב הר"ן ועוד דסברי דהיכא דאיכא לברורי מבררין, והטעם י"ל דכל התירא דרוב זהו דין בספק, ובספק אמרה תורה שיכול לילך אחר הרוב, וכיון דאיכא לברורי אי"ז מקרי ספק דהלא אפשר לברר.

הרשב"א, סובר דגם בס"ס חייב לברר, אבל הרמ"א יסבור דס"ס עדיפא מרוב דס"ס משוי לן דלית לן למיחש כלל ואין כאן ספק וריעותא לפנינו ולכן אין צריכין לבדוק.

3. שעורי ר' דוד מסכת כתובות דף ב עמוד א

סימן ד' - בדין חיוב מזונות דהגעת זמן

נא) אי הוי מדין קנס או דהוי כנשואה

גמ' אותה ששנינו, הגיע הזמן ולא נישא, אוכלות משלו ואוכלות בתרומה. והנה כתבנו לעיל (ס"ק מ"ה) דבפשוטו דין חיוב מזונות בהגעת זמן, אינו מדין קנס, [וכן לא הוי דין חיוב חדש מחמת הגעת הזמן]. אלא דהוי מדין חיוב נישואין, דכיון דבהגעת זמן איכא תביעת נישואין, תיקנו שתהא כנשואה, וחלו חיובי הנישואין.

נג) בטעמא דאוכלת בתרומה בהגעת זמן

ואכן מדברי הסיפרי זוטא שהביא האו"ש מוכח דדין הגעת זמן הוי תקנה שנעשית כנשואה ממש, דהרי קי"ל דמן התורה ארוסה אוכלת בתרומה, ומדרבנן אינה אוכלת מחמת גזירה, או משום שמא תשקה או

משום סמפון, ואחר הגעת זמן פליגי משנה ראשונה ומשנה אחרונה, למשנה ראשונה אוכלת, ולמשנה אחרונה אינה אוכלת. ואי נימא דבהגעת זמן לא נעשית כנשואה, וכל מה דאוכלת למשנה ראשונה, הוי רק מחמת דין קנין כספו דארוסה, [ומשום דכל הגזירה דרבנן שייך רק קודם הגעת זמן, אבל אחר הגעת זמן, דלא שייך הגזירה, כדאיתא לקמן (דף נו ב), נשאר דאוכלת מדין ארוסה], א"כ איך יליף זה הסיפרי מקרא דכל טהור בביתך יאכל אותו, דהא קרא זה מיירי על נשואה ולא על ארוסה. אלא ע"כ מוכרח דהתקנה היתה דבהגעת זמן הוי כנשואה, ולכן שפיר אוכלת, כיון דכל הגזירה דשמא תשקה היה רק על דין קנין כספו, אבל על דין האסמכתא דילפינן מקרא זה דמדרבנן הגעת זמן הוי כנשואה, לא גזרו, ולכן שפיר אוכלת.

4. **ריטב"א על כתובות דף ב/א**

שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה. פירוש ויש בזה תקנת בנות ישראל שלא יעליל עליה בטענת בתולים, שאין אדם טורח בסעודה כל כך בכדי:

5. **הערות הגרי"ש אלישיב מסכת כתובות דף ב עמוד א**

שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה ג' ימים. ופירשו הראשונים (ריטב"א ושטמ"ק בשם ר' יונה) דתקנו כן כדי שלא יבוא סתם להעליל עלי' שזינתה ולכן תקנו שיטרח בסעודה ואין אדם טורח בסעודה ומפסידה ולא יעליל עלי' סתם, ותקנו גם להיפך שאם יהי' לו טענת בתולים יוכל מיד ללכת לב"ד.

6. **שערים מצויינים בהלכה**

שאנה ראוייה ליכנס לחופה, ודחה הראיה, דלא בשביל שאסור לכנוס חשיב ליה אונס, אלא משום דבהגעת זמן הנשואין מיחייב הבעל במזונות משום שיש לו ליכנס, ומצי למימר למה אכנס מאחר שאינה ראוייה לביאה, הכל יודעין למה כלה נכנסה לחופה, ומשום הכי אינו חייב במזונותיה, ובכל המקומות מברכין לכלה נדה ברכת חתנים כו'. והרמ"א (אהע"ז סי' סא ס"ב) כתב, דטוב להודיע לחתן תחלה שהיא נדה, ופירשו הבית שמואל והחלקת מחוקק (שם), משום דלהרמב"ם דינה כארוסה ולא זכה בה כלום, לכן יש להודיעו שהיא נדה ואפ"ה כונסה, דהחופה נעשית על שם סופה כשתטהר וקונה אותה מיד, אבל אם אינו יודע אע"פ שהיא יודעת, אין כאן קנין.

או שפירסה נדה אינו מעלה לה מזונות. [כתב הרמב"ם (אישות פ"י ה"ו) ולא תנשא נדה עד שתטהר. וכתב במ"מ דהטעם, דהא חופה משום ביאה הוא, וכבר כתב הרמב"ם לעיל שאין כניסת נדה לחופה עושה נשואין, וכן דעת מקצת הגאונים] אבל הרא"ש לקמן (פ"ה ס"ו) כתב, דנראה ראייה לזה מכאן, דאיתא לפיכך חלה היא או שפירסה נדה אינו מעלה לה מזונות, אלמא דפירסה נדה כמו חלתה

7. **ריטב"א על כתובות דף ב/א**

או שפירסה נדה. פי' בתוס' דלאו למימרא דנדה לאו בת חופה היא משום דלא חזיא ליחוד, דהא קיי"ל במסכת יבמות (נ"ח א') שיש חופה לפסולות וכ"ש נדה שיש לה שעת הכושר, אלא טעמא דהכא שכל אדם רוצה לעשות חופה בטהורה הראויה לביאה כדי שלא יעכב ביאתו, ודומיא דחלה הוא או שחלתה היא, ועכשיו שאנו נוהגים אפילו לכתחילה לעשות חופה לנדה, זהו לפי שאנו קהל מועט ושמא יבא עיכוב לנשואין אם נמתין עד שתטהר, וזה שלא כדברי הרא"ם והרמב"ם ז"ל שכתבו שהנדה אין חופתה חופה כיון דלא חזיא ליחוד, ומה שכתבו בתוספות הוא עיקר וכן פירש הרמב"ם ז"ל, וכן נהוג:

8. **ריטב"א על כתובות דף ב/א**

או דילמא אמרה ליה נסתחפה שדהו. איכא דמקשו דהא גבי קטלנית אמרינן (יבמות ס"ד ב') דמזלה גרים, ולא מילתא היא, דהתם בקטלא דבעל תלינן בדידה דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו, אבל הכא לענין פריה ורביה כל עכובא דאתי מחמתיה הוא דאיהו הוא דמפקד אפריה ורביה:

9. רשימות: ריטב"א [קוק]

במזל דיד' ואמרינ' דנסתחפה שדהו. 31 קצת צ"ע, דהרי מצות נישואין ומצות פריה ורביה שתי מצוות הן, וכמו שמשמע מד' הרמב"ם שחילק אותן לשתי הלכות. מצות פו"ר כ' בפט"ו מהל' אישות ואילו מצות קידושין כתבה שם בפ"א ה"ב. וכ"ה בסה"מ להרמב"ם, דכמ"ע ריב כ' שצונו לפרות ולרבות לקיום המין וכו' והוסיף שמצוה זו נשים אין חייבות בה. ובמ"ע ריג כ' דצונו לבעול בקידושין ולתת דבר ביד האשה או בשטר או בכיאה וזו מצות קידושין שנרמזה בפ' כי יקח איש אשה. ושם לא כ' הרמב"ם דהאשה פטורה ממנה. וכ"ה בחינוך בשתי מצוות, פו"ר במצוה א ונישואי אשה במצות חקנב. משמע דבמצות קידושין גם האשה חייבת. וקוה יישבו האחרונים (עיי' בס' דעת מרדכי ח"ב סי' ס) קו' הר"ן בריש פ' האיש מקדש. דאיתא במשנה שם (מא, א) האיש מקדש בו ובשלוחו והאשה מתקדשת בה ובשלוחה. וביארה הגמ' דמצוה בו יותר מבשלוחו ומצוה בה יותר מבשלוחה. והק' הר"ן הרי האשה אינה מצווה על פו"ר ומה שי"ך לומר דמצוה בה יותר מבשלוחה. ותי' דיש לה קצת מצוה כיון דמסייעת לבעל לקיים מצוותו. אמנם להאמור יש לה מצוה גמורה דגם היא נצטווה בקידושין. אמנם מתי' דבינו כאן משמע דמצות פו"ר וקידושין מצוה אחת היא המוטלת על הבעל ולכן כל העיכוב אתי מחמתו שהרי רק הוא מצווה על כך. 32 כ"ה בתורה לא

10. תוספות מסכת כתובות דף ב עמוד ב ד"ה פשיט רב

פשיט רב אחאי - לא כמו [1] שפירש רשב"ם דהיינו רב אחאי גאון שעשה שאלתות והיה בסוף כל האמוראים ולכן משנה לשונו בכל הש"ס פריך רב אחאי פשיט רב אחאי שהרי כאן רב אשי עונה על דבריו [2] אלא אומר רבינו תם שהוא אמורא וכל אמורא היה תופס לשונו כמו מגדף בה ר' אבהו (סנהדרין ג:) תהי בה ר' יוחנן (ב"ק קיב:) לייט עלה אביי (ברכות כט:).

11. שיטה מקובצת על כתובות דף ב/ב

וכתב הריטב"א ז"ל אמר רבא ולענין גיטין אינו כן כלומר שאין הבעל יכול לטעון טענת אונס לבטל את הגט שאם נתן על תנאי ונתקיים התנאי אף על פי שמחמת האונס נתקיים הרי הוא גט ולאפוקי אם לא נתקיים התנאי אף על פי שמחמת האונס לא נתקיים אין הגט גט דסוף סוף לא נתקיים התנאי וזה ברור:

12. קובץ שעורים ח"א - מסכת כתובות דף ב/א

(א) דף ב'. בהא דיש אונס בגיטין, מבואר בגמ' דמדאורייתא לכו"ע יש אונס והטעם פירש"י מקרא ולנערה לא תעשה דבר, ומקור דברי רש"י בגמ' - נדרים כ"ז - דמייתי בגמ' להך קרא לענין קיום התנאי באונס, ואף דלכאורה נדחה שם הטעם הזה דדילמא קטלא שאני, צ"ל לדעת רש"י דלמסקנת הגמ' דמייתי מנדרין אונסין דמהני טענת אונס, הדרינן לקמייתא מקרא ולנערה לא תעשה דבר, ואף דבנדרין אונסין טעמא מקרא, האדם בשבועה פרט לאונס ואין נילף מהכא לדיני ממון, כבר הקשו כן בגמ' וריטב"א ותירוצם צ"ע עיי"ש:

(ב) והנה דינא דיש אונס, הוא, דקיום תנאי באונס לא חשיב קיום, דנחשב כאילו נתקיים מאליו ולא ע"י האדם וזה לא מהני, דבעינן שהאדם יקיים התנאי, ומעשה הנעשית באונס אינה נחשבת על האדם אלא כנעשית מאליה, ולכאורה מה בכך שלא קיים התנאי מ"מ גם ביטול לא הוי, דהא התנאי היה אם לא באתי ולא בא. וצ"ל דלקיים המעשה לא סגי במה שלא נתבטל התנאי, אלא צריך קיום התנאי לקיים המעשה, ובאונס דלא מיקרי קיום אין המעשה מתקיימת, ולפי"ז הדבר פשוט, דאם היה להיפוך שנתבטל התנאי באונס, כגון אם התנה

אם באתי ונאנס ולא בא, אפילו נימא דביטול באונס לא הוי ביטול, אבל מ"מ הרי גם קיום לא היה ואינו גט, וכן הוא להדיא בשיטה בשם הרא"ה, וכן הוא בריטב"א - גיטין ל"א - בשם רבינו והוא הרא"ה:

13. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת כתובות דף ב עמוד ב

אלמא קסבר רבא אין אונס בגיטין. והא דמעיקר הדין ה"ל צריך להיות שיש טענת אונס כתב רש"י לקמן (ג' ע"א ד"ה דמדאורייתא) שמצינו טענת אונס מה"ת שנא' ולנערה לא תעשה דבר, וכ"ה בגמ' נדרים (כ"ז ע"א) גבי ההוא גברא דאתפס זכוותי בב"ד ואמר אי לא אתינא עד ל' יום ליבטלון זכוותאי, ואיתניס ולא אתא וכו' א"ל רבא אונס הוא ואונס רחמנא פטרי' דכתיב ולנערה לא תעשה דבר, ולכאנ' צ"ע מה ילפינן מהתם דהא התם לא מיירי אלא גבי עונש ומנ"ל דמעשה הנעשה באונס לא נחשב כאילו נעשה, וצ"ל כמש"כ האחרונים (חמדת שלמה או"ח סי' ל"ח) דאונס אי"ז רק פטור מעונש אלא דמעשה הנעשה באונס כאילו לא נעשה, ומקור הדברים הוא דעי' ברמב"ם (פ"ה מיסוה"ת ה"ד ופ"כ מסנהדרין) דאפי' בג' עבירות שדינים שיהרג ואל יעבור אם אנסוהו ועבר באונס אין ממיתין אותו ומהאי קרא דלנערה לא תעשה דבר, ולכאנ' יל"ע דהא האי קרא מיירי גבי נערה המאורסה ושם הא לא עשתה שום מעשה אלא שבאו עלי' וא"כ מנ"ל להיכ"ת שעשה מעשה באונס דאין נענש ע"ז, אלא דע"כ האי קרא מיירי גם בהיכ"ת שעשתה מעשה ומצד הדין צריכה ליהרג ואעפ"כ אינה נענשת משום דעשתה כן באונס, ומזה ילפינן שמעשה שנעשה באונס כאילו לא נעשה, וכע"ז מצינו בע"ז (נ"ד ע"א) גבי נעבד דפסול לקרבן (דילפינן מן הבקר להוציא הנעבד) ואמרין התם (לחז"ל מ"ד) דאם נעבד באונס שאנסוהו עכו"ם להשתחות לבהמה לא נאסר דאונס רחמנא פטרי' מולנערה לא תעשה דבר, והיינו כנ"ל דאונס אי"ז רק פטור מעונש אלא כאילו לא נעשה ודו"ק (ע"י מ"ש בהערות חולין קט"ו. קידושין נ"ז: וקו"ת ח"ג סי' קל"ב).

14. שעורי ר' דוד מסכת כתובות דף ב עמוד ב

צא) אי תנאי קיום או תנאי ביטול

גמ' הרי זה גיטין אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש וכו', לעולם אימא לך חלה נמי אינו גט, וכו'. והנה חקרו האחרונים (עי' חידושי הגרש"ש וחי' הגרנ"ט) בעיקר דין תנאי, אי תנאי קיום, או תנאי ביטול, פי', האם קיום התנאי הוא המקיים את המעשה, דרק אם יתקיים התנאי יחול המעשה, או דלמא להיפך, ביטול התנאי הוא המבטל את המעשה, דהמעשה מצד עצמו הוי מעשה אף אם לא יתקיים התנאי, ורק דאם יעבור על התנאי יתבטל המעשה.

ונפ"מ היכא דהתנאי לא נתקיים, ולא נתבטל, [כגון שנתקיים ע"י אונס, דלא חשיב זה קיום, וגם לא עבר על התנאי], האם יחול המעשה או לא. דאם עיקר התנאי הוא הקיום, דקיום התנאי הוא המקיים המעשה, א"כ כיון שלא נתקיים לא יחול המעשה. אבל אם העיקר הוא הביטול, דהמעשה הוי מעשה גם בלא קיום ורק דכשמבטל התנאי מתבטל המעשה, א"כ כיון דלא נתבטל התנאי, שפיר חל המעשה.

=====

15. דף על הדף מסכת כתובות דף ב עמוד א

במשנה: בתולה נשאת ליום הרביעי כו'. בסה"ק נועם אלימלך (פ' משפטים) מפרש דברי המשנה:

בתולה נשאת ליום רביעי, בתולה רמז לשכינה הק' שנקראת בתולה כמו שנא' (עמוס ה, ב) קום בתולת ישראל, והתקומה שלה נשלמת ע"י רגל רביעי שבמרכבה, הוא דוד המלך ע"ה, שאז היה היחוד השלם, וזהו נשאת ליום הרביעי.

ואלמנה, הוא בזמן הגלות שאז היתה כאלמנה (איכה א, א) נשאת ליום חמישי, ואמרי לקמן ה' משום דכתיב בה ברכה כדגים, דגים רמז לצדיקים, שבזמן הגלות התקומה היא ע"י המצוות ומעשים טובים של הצדיקים, עיין שם עוד בדבה"ק.